

Κλήμης Ρώμης: Οι δύο επιστολές προς Παρθένους

[Ορθοδοξία](#) / [Πατερική Θεολογία](#)

Με το όνομα του Κλήμεντος φέρονται και δύο επιστολές απευθυνόμενες προς παρθένους. Στην πραγματικότητα όμως οι επιστολές αυτές, όπως θα δούμε, δεν είναι του Κλήμεντος, αλλά είναι έργο κάποιου άγνωστου σε μας συγγραφέα, ο οποίος όμως πρέπει να ήταν Παλαιστίνιος και «ασκητής κύρους», όπως λέει ο καθηγητής Παπαδόπουλος.¹ Οι επιστολές αυτές πρέπει να γράφτηκαν γύρω στο 250 μ.Χ. Αναφέρονται δε για πρώτη φορά από τον Επιφάνιο και τον Ιερώνυμο. Ο Επιφάνιος μαρτυρεί ότι ο Κλήμης συνιστά και διδάσκει την παρθενία² και ο Ιερώνυμος αναφέρει επιστολές του Κλήμεντος προς ευνούχους, που ευνούχισαν τους εαυτούς τους για την Βασιλεία των ουρανών και στις οποίες γίνεται λόγος για την παρθενία.³

Οι επιστολές γράφτηκαν στην ελληνική γλώσσα, αλλά χάθηκε το ελληνικό πρωτότυπο. Βρέθηκαν όμως λίγα αποσπάσματά του από τον μοναχό του αγίου Σάββα Αντίοχο (γύρω στα 620) στον Πανδέκτη της Αγίας Γραφής. Παρά ταύτα έχουμε ολόκληρο το κείμενο των δύο αυτών επιστολών προς παρθένους σε μια συριακή μετάφραση, που ανακαλύφθηκε το 1470 σ' ένα κώδικα της Καινής Διαθήκης στην συριακή γλώσσα (Πεσιττώ).⁴

Ακόμη για τα κεφ. 1-8 της πρώτης επιστολής έχουμε μία κοπτική μετάφραση, η οποία αναφέρει τον μέγα Αθανάσιο ως συγγραφέα. Αλλά ούτε και αυτό, ότι δηλαδή ο συγγραφέας των επιστολών είναι ο άγιος Αθανάσιος, μπορούμε να το βεβαιώσουμε. Ας μείνουμε, λοιπόν, με αυτό που είπαμε από την αρχή, ότι δηλαδή οι επιστολές είναι έργο άγνωστου σε μας συγγραφέα.

Οι επιστολές δεν είναι του Κλήμεντος επισκόπου Ρώμης, αν και φέρονται με το όνομά του.⁵ Και δεν είναι του Κλήμεντος όχι μόνο γιατί το ύφος των επιστολών είναι διαφορετικό από το ύφος της γνήσιας επιστολής του Κλήμεντος της Α΄ προς Κορινθίους, αλλά κυρίως γιατί τα κείμενα αυτά θίγουν θέμα, που ήταν άγνωστο στην εποχή του Κλήμεντος. Οι επιστολές θίγουν το θέμα των συνεισάκτων, το να συγκατοικούν, δηλαδή, μαζί άνδρες και γυναίκες, αφιερωμένοι στην παρθενική ζωή και να περιοδεύουν μαζί για κήρυγμα. Αλλά η αποστολική εποχή, στην οποία ζούσε ο Κλήμης, ήταν εποχή που διακρινόταν για τα αυστηρά ήθη των πρώτων χριστιανών και δεν είχε, όπως προϋποθέτουν οι επιστολές, μέγα πλήθος παρθένων ανδρών που να συζούν με παρθένες γυναίκες. Και δεν συναντάμε πάλι στην

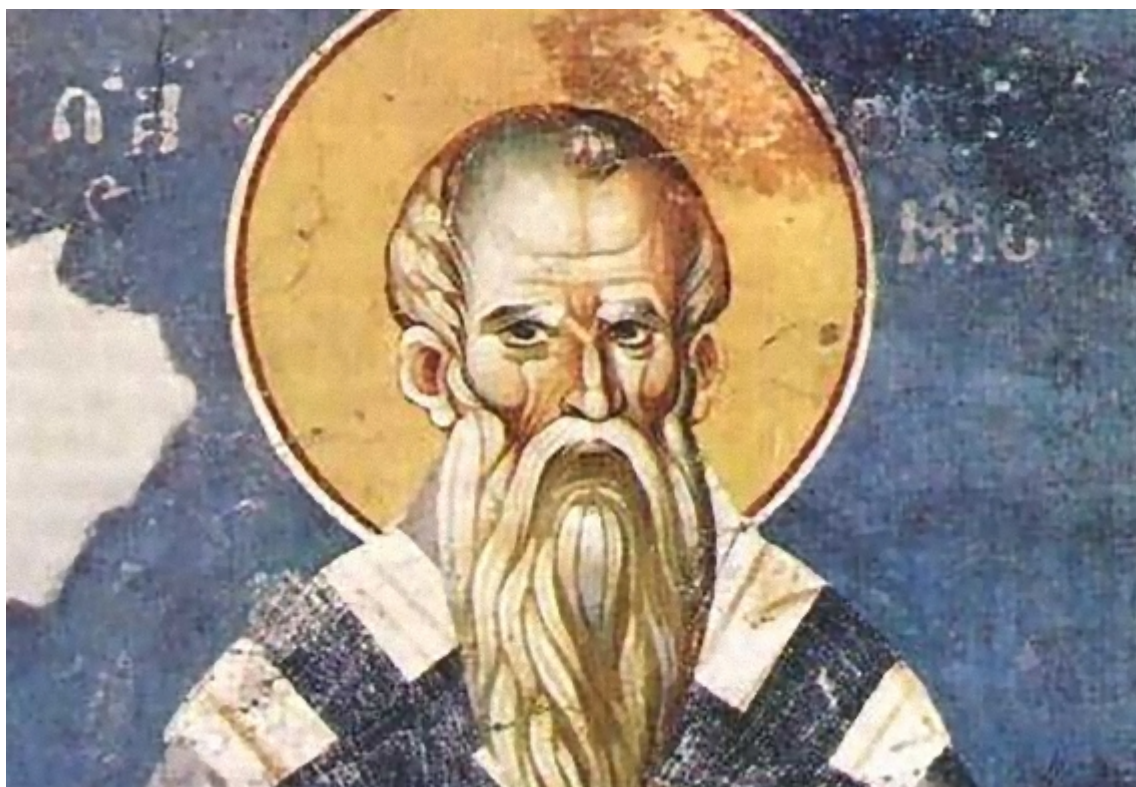
αποστολική εποχή παρθένους άνδρες που να περιοδεύουν με παρθένες γυναίκες τις ερημίες και να συγκατοικούν. Το κακό των συνεισάκτων εμφανίστηκε στην Εκκλησία κατά τα μέσα του 3ου αιώνα, και στην εποχή αυτή, λοιπόν, τοποθετούν οι πατρολόγοι την συγγραφή των επιστολών αυτών.⁶

Το κακό των συνεισάκτων θίγεται και στις δύο επιστολές. Η δεύτερη επιστολή αρχίζει απότομα• λείπει η αρχή της. Και από την πρώτη λείπει πάλι το τέλος της. Αυτό και το ότι και οι δύο επιστολές θίγουν το ίδιο θέμα μας κάνει να πούμε ότι το έργο ήταν από την αρχή ενιαίο και η διαίρεσή του σε δύο επιστολές έγινε αργότερα σκόπιμα.

Θα εξετάσουμε όμως σύντομα το περιεχόμενο του έργου, όπως είναι σήμερα διαιρεμένο σε δύο επιστολές.

Η πρώτη επιστολή

Η πρώτη επιστολή αποτελείται από 13 κεφάλαια και λέει ότι όλοι οι παρθένοι και οι παρθένες, που αποφάσισαν να φυλάξουν παρθενία για την Βασιλεία των Ουρανών, είναι αναγκασμένοι να φανούν σε όλα άξιοι της Βασιλείας• γιατί η απόκτησή της δεν γίνεται ούτε με την ρητορεία, ούτε με την φήμη, ούτε με την ωραιότητα και την σωματική δύναμη, αλλά με την πίστη και τα καλά έργα της αρετής και της ευσέβειας (κεφ. 2).

Οι παρθένοι, αφού χωρίστηκαν από τον κόσμο, οφείλουν να ζούν θείο και ουράνιο

βίο, όμοιο με τους αγγέλους, με την ελπίδα ότι θα αμειφθούν στην αιωνιότητα. Οι παρθένοι οφείλουν να είναι άγιοι όχι μόνο κατά το σώμα, αλλά και κατά το πνεύμα, όπως λέει ο απόστολος Παύλος (Α΄ Κορ. 7,34), νικώντας τις επιθυμίες της σάρκας και τον κόσμο (κεφ. 2-5). Τέτοιοι παρθένοι ήταν ο Ιωάννης ο Βαπτιστής, ο Ιωάννης ο Ευαγγελιστής, ο Παύλος, ο Βαρνάβας, ο Τιμόθεος, ο Ηλίας, ο Ελισσαίος και πολλοί άλλοι άγιοι άνδρες. Αυτούς που έζησαν με καθαρότητα σώματος και ψυχής, πρέπει να μιμούνται οι παρθένοι και οι παρθένες. Και μάλιστα κατ' εξοχήν πρέπει να μιμούνται τον Κύριο ημών Ιησού Χριστό, διώχνοντας κάθε σαρκική σκέψη και να ζούν εν τω Θεώ (κεφ. 6-9).

Στην συνέχεια ο συγγραφέας θεωρεί άπρεπο να βρίσκονται αναιδείς άνθρωποι, οι οποίοι με το πρόσχημα της ευσέβειας να συγκατοικούν με παρθένες ή να περιοδεύουν μ' αυτές έρημους τόπους. Ο τρόπος αυτός δεν αρμόζει στους χριστιανούς. Ο συγγραφέας επίσης ελέγχει και άλλους ανθρώπους, οι οποίοι συνέτρωγαν και συνέπιναν με παρθένες με μεγάλη ελευθερία. Ακόμη στην επιστολή του αυτή κατακρίνει την οκνηρία των μοναχών, οι οποίοι, για να ζήσουν, αναγκάζονταν να περιέρχονται τις οικίες των χριστιανών με το πρόσχημα να διδάξουν τις άγιες Γραφές, αλλά δίδασκαν μικρά και ανωφελή πράγματα (κεφ. 10 και 11). Στο τέλος της πρώτης αυτής επιστολής ο συγγραφέας δίνει κανόνες ζωής, σύμφωνα με τους οποίους έπρεπε να πολιτεύονται οι παρθένοι, επισκεπτόμενοι χήρες, ασθενείς και φτωχούς (κεφ. 12 και 13).

Η δεύτερη επιστολή

Η δεύτερη επιστολή προς παρθένους αποτελείται από 16 κεφάλαια. Σ' αυτά ο συγγραφέας διδάσκει τους παρθένους άνδρες πως να συμπεριφέρονται, όταν περιέρχονται διάφορες πόλεις και κώμες• τους λέει ότι δεν πρέπει να μένουν σε οικίες όπου κατοικούν γυναίκες. Τους φέρνει μάλιστα ως παραδείγματα από την Αγία Γραφή τον Σαμψών, τον Δαβίδ, τον Σολομώντα, οι οποίοι, ενώ ήταν άνθρωποι αφιερωμένοι στον Θεό, όμως έπεσαν, γιατί συναναστάφηκαν και συγκατοίκησαν με γυναίκες (κεφ. 1-13). Επαινεί δε ο συγγραφέας τους προφήτες και τους αγίους άνδρες της Παλαιάς Διαθήκης, όπως τον Μωυσή, τον Ααρών, τον Ελισσαίο και άλλους, που ζούσαν με φόβο Θεού, χωρίς να συγκατοικούν με γυναίκα (κεφ. 14).

Τέλος ο συγγραφέας αναφέρει τον Ιησού Χριστό, ο Οποίος υπηρετείτο από γυναίκες, αλλά δεν συγκατοικούσε μαζί τους (κεφ. 15).

Γενικά γράφουμε ότι το κείμενο των δύο επιστολών προς παρθένους, που φέρονται με το όνομα του Κλήμεντος, είναι αξιόλογο, αφού είναι η παλαιότερη πηγή για την ιστορία της άσκησης και του μοναχισμού.

Παραπομπές:

1. Πατρολογία Α΄ σ. 468.
2. «Αυτός Κλήμης αυτούς κατά πάντα ελέγχει αφ' ων έγγραφεν επιστολών εγκυκλίων των εν ταίς αγίαις Εκκλησίαις αναγινωσκομένων, ότι άλλον έχει χαρακτήρα η εαυτού πίστις και ο λόγος παρά τα υπό τούτων εις όνομα αυτού εν ταίς περιόδοις νενοθευμένα• αυτός γαρ παρθενίαν διδάσκει και αυτοί ου δέχονται• αυτός γαρ εγκωμιάζει Ηλίαν και Δαυίδ και Σαμψών και πάντας τους προφήτας» (Haer. 30,15).
3. ContraJovinian. Lib. Ic 7: "Ad hos (Eunuchos) et clemens sussesor apostoli Petri, cujus Paulus apostolus meminit, scribit epistolas, omnemque poene sermonem suum de virginitatis puritate contexuit". Ο Jovinian θεωρούσε εξίσου τον παρθενικό και έγγαμο βίο.
4. Απόδοση στην λατινική γλώσσα της συριακής αυτής μετάφρασης των επιστολών βλ. εις MPG 1,380-452.
5. Ο Επιφάνιος και ο Ιερώνυμος όμως και όλοι από τα μέσα του δ΄ μέχρι τον ιε΄ αιώνα πίστευαν τον Κλήμεντα ως συγγραφέα των επιστολών.
6. Ο πολυμαθής θεολόγος και φιλόλογος JohannesJacobus Wettstenius (πέθανε το 1754) εξέδωσε εργασία του στην Καινή Διαθήκη (Novum Testamentumgraecum cum lectionibus variantibus, commentario pleniore ex scriptoribus Hebraeis, Graecis, et Latinis, Amstelodam 1751) και μαζί μ΄ αυτή τις δύο επιστολές προς παρθένους, που μελετάμε, τις οποίες υπεστήριζε ως γνήσιες επιστολές του Κλήμεντος. Την γνώμη του αυτή πολέμησαν δύο σπουδαίοι πάλι λόγιοι, ο NathanaelLardner, Άγγλος (πέθανε το 1768) και ο Γερμανός HermannusVenema. Ο πρώτος στην διατριβή του Lardner dissertation upon the two epistles ascribed to Clement of Rome δεν δέχεται τον Κλήμεντα ως συγγραφέα των δύο επιστολών προς παρθένους και διατείνεται ότι γράφτηκαν περί τα μέσα της τρίτης εκατονταετηρίδος από κάποιον Επίσκοπο της ανατολικής Εκκλησίας. Ο δε Venema προσπαθεί να αποδείξει ότι οι επιστολές είναι υποβολιμαίες και ανακαλύπτει σ΄ αυτές το λεκτικό του Ιερωνύμου. Στο επιχείρημα του Wettstenius ότι οι επιστολές αναφέρονται από τον Επιφάνιο και τον Ιερώνυμο οι παραπάνω λόγιοι απαντούν ότι αυτοί δεν είχαν υπόψη τους τις επιστολές προς παρθένους, αλλά τις δυό προς Κορινθίους επιστολές του Κλήμεντος. Ο διδάκτορας Beelen το έτος 1856 ζήτησε να ανατρέψει τους ισχυρισμούς κατά της γνησιότητας των

επιστολών και να υποστηρίξει την γνησιότητά τους (Beelen “S. Clementisrom. epistolae duae de virginitate”, Syriace. Lovanii 1856 Prolegomena XXI - LXXXVIII). Τον Beelen ακολούθησε το έτος 1875 και ο Wenzlowsky υποστηρίξας τον Κλήμεντα ως συγγραφέα των επιστολών στην γερμανική μετάφρασή τους που έκανε (βλ. Κ. Κοντογόνου Φιλολογική και Κριτική Ιστορία... τομ. Α' σ. 29 και Γ. Δέρβου Χριστιανική Γραμματολογία... Τομ. Α' σ. 408-409).

<http://bit.ly/2QDOEBL>